

“**Փ**առք համագոյ և միասնական սուրբ Երրորդութեանն . . . Երդ գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի գեաւդս, որ կոչի Փառակայ ի գաւառին Գողթան ընդ հովանեաւ սուրբ Զումա¹⁾ եկեղեցւոյ ի թուարեւութեան Ասքանազեան և Արեթական տումարի ՌՃԺԳ յամսեանն փետրվարի, ձեռամբ անարժան Դազար երիցու»:

1894, մայիս, Տփլիսումն Քարափի սուրբ Յակոբ եկեղեցում տեսի մի գրչեայ Աւետարան գրեալ՝ «Ձեռամբ Տէր Մանուէլի, ի թուին Հայոց ՊՅԷ. ի յաշխարհիս Աղուանից²⁾ ի վիճակս Ամարասայ, ի գեղս Չուչու կոչեցեալ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնիս, ի կաթողիկոսութեան Տէր Յովհաննէսի . . . » եւայլն:

Աղուանից աշխարհումն գուցէ շատ գրուած գրքեր կան, բայց չեն պատահել մեզ:

Տփլիսու Զամբօռեցւոյ եկեղեցւոյ մէջ եւս կայ մի Աւետարան ձեռագիր «Կարմիր Աւետարան» անուանեալ, որը գրուած է Հայոց թուին ՌՃԶ (1657) Քարթման գաւառում, ի հայրապետութեան Գանձասարու Պետրոս Կաթողիկոսի ձեռամբ Յարութիւն գպրի կազմեալ ի ձեռն Յակովբ վարդապետի ի վանս Փառլիսուսայ (Փառլսոս):

Զամախու թեմումն կան և քանի ուրիշ գրչագիր գրքեր, զոր օրինակ.

Ա. Զարխու գիւղում կայ մի մեկնութիւն Սաղմոսաց հին տպագրութիւն, որը Զարխուցիք բերել են Պարսկաստանի Ֆէրիայ գաւառից, որ տեղից և նորա գաղթել եկել են 1833 թուին: Այս տպագրած մեկնութեան պարապ-բաց թղթերի վերայ գրուած են հետեւեալ յիշատակարաններն.

«Յիշատակ ուստա Խաչիկին, որ էր ուսեալ ուստա Աւե-

¹⁾Այժմ իսկ (1894) Փառակայ գիւղումն կանգուն կայ սուրբ Հմաւոն եկեղեցին, որ 230 տարւայ շինած է (ՌՃԺԳ — ՌՅԽԴ):

²⁾Ամարասը և Շուչու գիւղը Արցախ նահանգումն են, և ոչ Աղուանից աշխարհումն: